

колабораційну діяльність, фактично діє не з власної волі, а під впливом фізичного та/або психічного примусу, і вимушено заподіює шкоду національній безпеці України, то в такому разі наявна одна з обставин, яка виключає злочинність діяння (ст. 40 КК України з урахуванням положень ст. 39 КК України) [6].

У зв'язку з цим пропонуємо вилучити з 2, 5, 7 ст. 111-1 КК України ознаку добровільності як таку, що суперечить принципам точності та системності КК України і створює колізію з діючою нормою Загальної частини.

Список використаних джерел

1. Панов М. І. Системний підхід у кримінальному праві та проблеми удосконалення кримінального законодавства. М. Панов. Право України. 2012. №6. С. 227-241.

2. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації: навч. посіб. / В.О. Навроцький. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 704 с.

3. Навроцький В. О. Кримінальне право України Особлива частина : Курс лекцій. К., Знання», 2000. 772 с.

4. Ус О. Конкуренція кримінально-правових норм під час кваліфікації злочину. NATIONAL LAW JOURNAL: THEORY AND PRACTICE. Martie 2019. С. 89-94.
http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2019/2/part_1/21.pdf

5. Жданова І. Є. Фізичний або психічний примус як обставина, що виключає злочинність діяння: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2014. 20 с.

6. Співпраця з ворогом під час окупації: які обставини виключають кримінальну протиправність? Українська Гельсінська спілка з прав людини (УГСПЛ) 19.12.2022. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/spivpratsia-z-vorohom-pid-chas-okupatsii-i-aki-obstavyny-vykliuchaiut-kryminalnu-protupravnist/>

Горох Олексій Петрович,

доцент кафедри кримінального та кримінального процесуального права Національного університету «Києво-Могилянська академія», доктор юридичних наук, доцент

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ВИДІВ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ПОКАРАННЯ В ПРОЄКТІ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Система видів звільнення від покарання – це сукупність встановлених законом взаємодіючих між собою та об'єднаних однією ідеєю соціально зумовлених видів звільнення від покарання (елементів системи), на якій ґрунтуються відповідні підсистеми видів звільнення

від покарання. Набір видів звільнення від покарання в цій системі не має бути безладним. Він має утворювати складний інтегрований комплекс якісно визначених, взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів, яким притаманна цілісна структура.

В проєкті нового КК України система видів звільнення від покарання представлена у вигляді взаємопов'язаних та взаємодіючих підсистем звільнення від покарання (субінститутів інституту звільнення від покарання): 1) непризначення покарання; 2) невиконання призначеного покарання; 3) відстрочення виконання призначеного покарання; 4) зупинення виконання покарання; 5) припинення виконання покарання (ч. 1 ст. 3.4.1. проєкту нового КК).

Предметом правового регулювання зазначених підсистем (субінститутів) звільнення від покарання є типізована сукупність різних кримінально-правових відносин, що виникають на різних етапах реалізації кримінальної відповідальності завдяки специфічним юридичним фактам, що їх породжують, і які врегульовують передбачені законом випадки звільнення засудженого від покарання. *Непризначення покарання* полягає в безумовній та остаточній відмові держави на підставах, встановлених статтями 3.4.2, 3.4.3, 3.4.4. проєкту нового КК, визначити особі, засудженій за вчинення кримінального правопорушення, передбачені законом обмеження її прав і свобод. Своєю чергою *невиконання призначеного покарання* – це умовна та неостаточна (статті 3.4.5, 3.4.6 проєкту нового КК) або безумовна та остаточна (статті 3.4.7 проєкту нового КК) відмова держави застосувати до особи, засудженої за вчинення кримінального правопорушення, визначені вироком суду обмеження її прав і свобод. *Відстрочення виконання призначення покарання* полягає в умовній та неостаточній відмові держави на підставах, встановлених статтями 3.4.8, 3.4.9 проєкту нового КК, негайно застосувати щодо особи, засудженої за вчинення кримінального правопорушення, передбачені законом обмеження її прав і свобод. Специфікою цього виду звільнення від покарання є те, що після зникнення відповідних підстав для відстрочення виконання призначеного покарання щодо особи виконується призначене покарання. *Зупинення виконання покарання* передбачає умовну та неостаточну відмову держави на підставах, встановлених статтями 3.4.10, 3.4.11, 3.4.12 проєкту нового КК, продовжувати застосовувати щодо засудженої особи, яка відбуває покарання, визначені їй вироком суду обмеження її прав і свобод. На відміну від інших видів звільнення від покарання, зазначений різновид застосовується до осіб, що відбувають лише два види покарань – ув'язнення на певний строк та довічне ув'язнення. *Припинення виконання покарання* передбачає остаточну відмову держави на підставах, встановлених статтями 3.4.13, 3.4.14, 3.4.15, 3.4.17 проєкту нового КК, продовжувати застосовувати щодо засудженої особи, яка

відбуває покарання, визначені їй вироком суду обмеження її прав і свобод. Вважаємо, що ці визначення в подальшому заслуговують на формулювання у підручниках та коментарях до нового КК.

В проєкті нового КК України систематизацію видів звільнення від покарання автор цієї публікації запропонував зробити з урахуванням стадії кримінального провадження, у межах якої суд буде вирішувати питання про застосування різних за ступенем суворості правових наслідків для засудженого видів звільнення від покарання, що мають певну ієрархічну послідовність. Цю пропозицію підтримали інші члени робочої групи з розробки проєкту нового КК України.,

Так, на стадії *досудового розслідування* переважно має спрацьовувати субінститут непризначення покарання. Утім, ці різновиди звільнення від покарання можуть бути застосовані також і на стадії судового провадження. На стадії *судового провадження* суд може застосувати положення двох інших субінститутів: невиконання призначеного покарання та відстрочення виконання призначеного покарання. Інші різновиди звільнення від покарання (зупинення виконання покарання та припинення виконання покарання) можуть бути застосовані лише на стадії *виконання вироку*.

Під час систематизації видів звільнення від покарання було вирішено проблему забезпечення системності зовнішніх зв'язків системи видів звільнення від покарання в межах законодавства кримінального блоку.

КПК України містить положення, що передбачають можливість відстрочки виконання вироку (ст. 536 КПК). Передусім зазначимо, що положення цієї процесуальної норми створюють конкуренцію з матеріальними нормами у сфері звільнення від покарання (ч. 2 ст. 84, статті 79, 83 чинного КК). Вважаємо, що з урахуванням характеру субординації процесуальних норм стосовно матеріальних норм застосовуватися в таких ситуаціях мають саме матеріальні норми. Водночас, окрім створення окремими положеннями цієї процесуальної норми конкуренції з певними матеріальними нормами у сфері звільнення від покарання, законодавець також утворив колізію норм Кримінального процесуального та Кримінального кодексів України. Адже в чинному кримінальному законодавстві не передбачено можливості звільнення від відбування покарання у зв'язку з особливою обставиною. Особливі обставини закріплено як підставу відстрочки виконання вироку виключно в кримінальному процесуальному законодавстві (п. 3 ч. 1 ст. 536 КПК).

У членів робочої групи не викликає сумніву, що ст. 536 КПК України регулює матеріальні правовідносини інституту звільнення від покарання. З урахуванням наведеного, робоча група підтримала пропозицію автора публікації про переміщення та вдосконалення положень ст. 536 КПК України до ст. 3.4.8 проєкту нового КК, що

регламентує питання відстрочення виконання призначеного покарання у зв'язку з особливою обставиною.

Ще однією підставою для відстрочення виконання призначеного покарання у ст. 3.4.8 проєкту нового КК є хвороба засудженого. Зміна назви та підсистеми відомого виду звільнення від покарання (ст. 84 чинного КК) зумовлена міркуваннями про те, що хвороба – це не шлях до уникнення відповідальності. І у разі зникнення підстав для відстрочення виконання призначеного покарання, покарання щодо особи, яка одужала (або її стан поліпшився), має виконуватися (ч. 3 ст. 3.4.8 проєкту нового КК).

Певне запропоноване законодавче положення не входить ані в систему видів звільнення від покарання (ч. 1 ст. 3.4.1. проєкту нового КК), ані в систему видів зміни покарання (ч. 2 ст. 3.4.2. проєкту нового КК). Стаття 3.4.16. проєкту нового КК закріплює право Президента України у виняткових випадках помилувати особу, яка є підозрюваною, обвинуваченою, засудженою чи такою, що відбуває покарання, для обміну її на: 1) особу, яка затримана чи притягується до кримінальної відповідальності або засуджена на тимчасово окупованій території України чи в іноземній державі, або 2) військовополоненого.

Члени робочої групи, що спільно працювали над систематизацією видів звільнення від покарання в проєкті нового КК, відкриті до подальшого обговорення розроблених положень та їх вдосконалення.

Грига Марія Андріївна,

старший науковий співробітник наукової лабораторії з проблем протидії злочинності ННІ № 1 Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, старший дослідник

ОКРЕМІ УСКЛАДНЕННЯ РОЗСЛІДУВАННЯ ПОГРОЗИ АБО НАСИЛЬСТВА ЩОДО ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Працівники правоохоронних органів, виконуючи свої службові обов'язки, забезпечують ефективне функціонування механізму захисту особи, її життя, честі, гідності, законних прав та інтересів усіх суб'єктів правовідносин незалежно від їхнього статусу. Особливої ваги набуває діяльність правоохоронців в умовах воєнного стану, коли від їхньої роботи значною мірою залежить безпосереднє забезпечення внутрішньої безпеки у державі.